

60. Geleneksel ve Çağdaş Japon Sanatında Rüzgar İmgesi¹

Deniz PİRE²

APA: Pire, D. (2024). Geleneksel ve Çağdaş Japon Sanatında Rüzgar İmgesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 1009-1019. DOI: 10.29000/rumelide.1471528.

Öz

Doğal bir fenomen olarak rüzgâr; fırtına, kasırga, tayfun gibi çeşitli formlarda, dünyanın hemen hemen her yerinde varlığını sürdürmektedir. Dinamik niteliği yalnızca nesnelerin hareketiyle (sallanan ağaçlar, dalgalanan çimenler, uçuşan kumaşlar, denizin dalgalanması) tespit edilebilir ve sanat ortamında imgeleştirilebilir. Rüzgâr ile ilişkili doğa olaylarının imgesel ve temasal olarak sanata yansımaya baktığımızda Japon Sanatı, ülke coğrafyası (özellikle kıyı bölgelerinin tayfunlar, fırtınalar, muson rüzgarları gibi çeşitli “hava akımlarına” maruz kalması nedeniyle) ve kültürü içerisinde çok önemli bir yere sahip olan bu doğa olaylarının işlendiği en zengin alanlardan biridir. Japon kültürünün sadece gündelik yaşam pratikleri açısından değil aynı zamanda edebi ya da görsel sanatlar alanındaki kaynakları incelendiğinde rüzgâr imgesinin; esinti formuyla dinginliği, akışı, doğanın canlılığını hatırlatırken, fırtınalar ve tayfunların doğanın öfkesini göstererek, bir güç rolünde olduğu gözlenmektedir. Geleneksel Japon sanatında, bir rüzgârın ya da fırtınanın tasviri sadece doğal fenomeni betimlemekle ilgili değil, aynı zamanda çeşitli insan duygularının ve yaşam deneyimlerinin, Japon felsefesi ve ideolojisinin sembolik bir temsili olarak da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada geleneksel Japon sanatında rüzgâr ve ilişkili öğelerin nasıl işlendiği, hangi görsel sanat pratiği ile imgeleştirildiği, Japon mitolojisi, inanışları, tarihi ve askeri anlatı ilişkileriyle birlikte incelenecek, bu öğelerin günümüz Japon sanatında varlığını sürdürüp sürdürmediği, çağdaş sanat pratikleriyle nasıl bir dönüşüme uğramış olabileceği soruları, Japon çağdaş sanatçıların ilgili eserleri bağlamında araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Japon Sanatı, Ukiyo-e, çağdaş japon sanatı, rüzgâr imgesi, fırtına tanrıları

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makale “Rüzgar Dinamikleri Üzerine Yoğrumsal Denemeler” isimli sanatta yeterlik tezi çalışması kapsamında üretilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Ahındı – Turnitin, Oran: %5

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 15.03.2024-**Kabul Tarihi:** 20.04.2024-**Yayın Tarihi:** 21.04.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1471528

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı / PhD Student, Hacettepe University, Institute of Fine Arts, Painting Program (Ankara, Türkiye), denizpiree@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-4029-7035, **ROR ID:** https://ror.org/04kwvgz42, **ISNI:** 0000 0001 2342 7339, **Crossreff Funder ID:** 501100005378

Wind Image in Traditional and Contemporary Japanese Art³

Abstract

As a natural phenomenon, wind persists in almost every part of the world in various forms such as storms, hurricanes, and typhoons. Its dynamic nature can be perceived only through the movement of objects (swaying trees, waving grass, fluttering fabrics, the waves of the sea) and can be visualized in the art environment. When we look at the artistic reflection of natural events associated with the wind, Japanese Art stands out as one of the richest areas where these natural events are depicted, thanks to the country's geography (especially coastal areas exposed to various "air currents" such as typhoons, storms, monsoon winds) and culture. When we examine the sources of Japanese culture not only in terms of daily life practices but also in the literary or visual arts, the image of the wind reminds us of tranquility, flow, and the liveliness of nature through the form of a breeze, while storms and typhoons indicate the anger of nature, acting as a force. In traditional Japanese art, the depiction of wind or a storm is not only about depicting the natural phenomenon but also symbolically representing various human emotions, life experiences, as well as Japanese philosophy and ideology. This study will explore how wind and related elements are depicted in traditional Japanese art, which visual art practices are used for visualization, and will examine them in conjunction with Japanese mythology, beliefs, history, and military narrative relationships. It will investigate whether these elements continue to exist in contemporary Japanese art and how they may have transformed through contemporary art practices, through the works of contemporary Japanese artists.

Keywords: Japanese Art, Ukiyo-e, contemporary Japanese art, wind image

Giriş

Geleneksel Japon sanatı, halkın doğa ile sürekli ve hayati ilişkisinin verilerini taşımaktadır. Yüzyıllar boyunca periyodik fırtınaların etkisi altında yaşayan Japon halkının inançları, mitolojisi, sanat ve edebiyatı bu doğal fenomenle ilişkili bir gelişim göstermiş, Doğu Asya tayfununun güçlü imgesiyle şekillenmiştir. Çok sayıda ada ve uzun bir kıyı şeridi içeren ülkenin coğrafyası, tayfunlara ve diğer şiddetli hava koşullarına karşı savunmasız haldedir. Çin sahilinden başlayıp Okinawa ve Japon adalarının Tsugaru Boğazı'na kadar olan bölgesine hızla ilerleyen tayfunlar, saatte 100 milin üzerinde rüzgâr hızlarına ulaşabilirler (Holtom, 1956, s. 45). Japonlar rüzgâr yönü ve hızının önemi konusunda güçlü bir farkındalık geliştirmişler ve bu bilgiyi hava durumu olaylarını tahmin etmek ve günlük aktivitelerini planlamak için kullanmışlardır. Bu doğal olaylar, ülkenin yer şekillerini, doğal manzarasını

³ **Statement (Thesis / Paper):** This article has been produced within the scope of the proficiency in art thesis titled "Expressive essays on wind dynamics". It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received – Ithenticate, Rate: 5

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 15.03.2024-Acceptance Date: 20. 04.2024-Publication Date: 21. 04.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1471528

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

ve geleneksel evlerin tasarımından, insanların fırtınalara hazırlanma şekline, inanış ve ritüellerine kadar kültürünü etkilemiştir.

Ülke coğrafyasında rüzgârın yarattığı dalgaların, Japonya'yı dış tehlikelerden ve istilacılardan koruduğuna inanılmıştır (Guth, 2011, s.468). "Sekizinci yüzyıl antolojisi *Man Yōshū*'daki bir şiirde Japonya "Bin tur atan dalgayla gizlenmiş güzel bir ada" olarak tanımlanmıştır" (2011, s.468). şiddetli rüzgarlarla oluşan dalgalar, efsanevi İmparatoriçe Jingu'nun bugünkü Kore yarımadasındaki topraklar üzerindeki gücünü kullandığı ve genişlettiği araçlardır. Japon mitolojisinde de göreceğimiz rüzgarla ilişkili tanrılar ülke için askeri bir güç olarak da kabul edilmiştir. Guth makalesinde tarihi metinlerden řu alıntılarla ilişki kurmuştur: "Rüzgâr tanrısı bir esinti yaptı ve deniz tanrısı dalgaları yükseltti", "kürek veya dümenin emeği olmadan Siila'ya ulaştılar", "Siila kralı fırtınanın yıkıcı gücünden korkar ve işgalci ülkenin ilahi gücüne boyun eđer" (2011, s.468). Japonya'nın ilahi rüzgarlar ve dalgalar tarafından korunan ve yönlendirilen bir ülke olarak bu iç içe geçmiş kavramları, daha sonra 1275 ve 1281'deki başarısız Mođol istilalarıyla da ilişkilendirilmektedir. Kubilay Han'ın Japonya seferini bitiren, 300 gemi, 13,500 askeri suyun dibine gönderen fırtına, "kamikaze" (tanrının rüzgârı) kelimesini de Japon diline kazandırmıştır (Delgado, 2003, s.36-41). Metevelis'in *The Deity and Wind of Ise* adlı makalesinde de derinlikle bahsettiği *kamikaze* kavramı, Japonya'nın bu dođa olayına ne kadar sayđı duyduğunu ortaya koymaktadır. Öyle ki, bu ilahi rüzgârın; kendiliğinden, mevsimsel olarak oluşmadığına, ülke topraklarının "savunma" ihtiyacı olduğu anda ortaya çıkan bir güç olduğuna inanılmıştır (2002, s.21). Hala Ise'de varlığını sürdüren bu tapınaklarda, rüzgâr "ilahlarına" ibadet edilmektedir.

1. Geleneksel Japon Sanatında Rüzgâr İmgesi

Geleneksel Japon sanatı Budizm, şintoizm gibi inanışlarla ilgili veriler sunmaktadır. Rüzgarla ilişkili mitolojik karakterler ise, bu inanışlar çerçevesinde incelenebilmektedir. Japonya'nın yerli dini olan şintoizm, rüzgârı ilahi olanın sembolü olarak görmüştür. şinto'da rüzgâr hem kutsama hem de yıkım getirebilecek bir güç olarak sayđı görmektedir. Bu nedenle rüzgâr tanrısına, genellikle bir rüzgâr torbası kullanan, korkunç bir figür olarak tasvir edilen şinto tanrısı Fujin ile ilişkilendirilen ilahi bir figür olarak ibadet edilmiş, birlikte anılan yıldırım tanrısı Raijin ile gerek heykel gerek resimleme ve baskı teknikleriyle tasvir edilmişlerdir. Fujin, Japon sanatında ve mitolojisinde genellikle güçlü bir figür olarak tasvir edilmiş, aynı zamanda değişimin sembolü olarak görülmüştür. Sert bir ifadeye ve vahşi saçlara sahip, omzunda büyük bir rüzgâr torbası taşıyan korkunç bir figür (Görsel 1) olarak yansıtılmıştır.

Görsel 1: Fujin (solda) ve Raijin (sağda), Sanjusangendo Sunağı, 13.yy, cilalı ahşap, altın yaprağı ve kakma gözler, Kaynak: (Mason, 2004, s. 196)

“Japonya’nın yarı tanrılardan önce gelen en eski mitleri, insan yaşamının başlangıcına (gezegelimizde değilse bile, en azından zihnin yarı teşekküllü yetileriyle göklerin ve atmosferin fenomenlerini az çok canavarca ve insanüstü kişiliklere dönüştürdüğü bir dönemden buradaki varlığına) kadar uzanır” (Jarves, 2022, s. 120).

Tarihindeki farklı dönemler ve inanışlar çerçevesinde çok çeşitli “tanrı” figürüne rastlanan Japon mitolojisindeki bir başka fırtına tanrısı da Susano-o’dur. Japon yaratılış mitinde önemli bir yere sahip olan, Izanagi ve Izanami’nin oğlu Susano-o, yağmur fırtınasının kişileştirilmiş halidir. Mackenzie (1996) *Çin ve Japon Mitolojisi* adlı kitabında şu ifadeleri kullanır:

“Japonya her sene büyük karanlık ve korkunç bir yağmur ile beraber tahrip edici tayfunlar tarafından yoklanır... Susa-no-wo devamlı olarak ağlar, figan eder ve öfkeyle dolar...tahrip etmeyi çok sever” (s. 299).

Mitolojik karakter formasyonları açısından Susano-o kötülükle ilişkilendirilmiş bir ilahi figürdür. Cennette her türlü şeytanlığı yaptığı için kovulur ve dünyaya sürgün edilir. Dünyaya geldiğinde ise kötülüğü yenmeye çalışır ve iyiliğe yardım eder (Kato, 2012, s. 57). Susano-o’nun, fırtınanın tahrip edici özelliğiyle kötüyü, yağmur ve bereketle ilişkisi sebebiyle de iyiyi temsil ettiği söylenebilir. 19. Yüzyıl Japonya’sında; mitolojik karakter ve olaylar, dönemin batı empresyonist ressamlarını dahi etkisi altına alan bir ağaç baskı tekniği olan Ukiyo-e ile tekrar canlanmıştır. Rüzgâr tanrısı Susano-o ve ilişkili mitlerin tasviri de (Görsel 2) bu eserler aracılığıyla Japon görsel sanatında yerini almıştır.

Görsel 2: Tsukioka Yoshitoshi, Susano-o ve Sekiz Başlı Ejderha, renkli ağaç baskı, 1887, Erişim tarihi: 12.1.2024) <https://philamuseum.org/collection/object/85214>

Çeşitli resimleme tekniklerini kapsayan ancak yoğunlukla bir ağaç baskı tekniği olarak anılan Ukiyo-E sanatının; Edo dönemi olarak bilinen, Tokugawa ailesinin yönetiminde olduğu, ülkenin izole bir şekilde, hiçbir Japon vatandaşının ülke dışına çıkamadığı, Çinli ve Hollandalı tüccarların Nagasaki gezileri haricinde ve bazı diplomatik görevlerle az sayıda Budist rahipleri dışında ülkeye girişin olmadığı bir dönemde olgunlaştığı söylenmektedir (Smith, 1988, s.7). Edo döneminin yapısal ve sosyolojik değişimleriyle birlikte -soylulardan uzak bir “yeraltı” kültürünün gelişimiyle- “varoluşun karanlık ve değişken dünyası” anlamına gelen, Budizm kaynaklı bir kelime olan *ukiyo*, daha sonra “yüzen dünya” (floating world) ya da “fani dünya resimleri” olarak çevrilen bir anlama dönüşmüştür. Dönemin

sosyolojik durumuyla ilişkili olarak bu kelime artık bağımsızlık ve halk sınıfının yükselişinin bir sembolü olmuştur (1988, s.7). Modern olma anlamı da taşıyan Ukiyo-e ile, günlük yaşamdan kesitler, doğal manzaralar gibi konular işlenmiştir. Batı sanatını da etkisi altına alan bu tekniğe ait eserlerin en önemli sanatçıları “Hokusai ile Hiroshige'nin (1797-1858) manzara anlayışları, yeni konulara bakış açıları Ukiyo-E'nin gelmiş olduğu son noktaydı. Yani çağdaş sanatın başlangıç noktasıydı” (Kıran, 2008, s.152).

Japonya'nın kalıcı bir sembolü haline gelerek, Japon Ukiyo-e'nin başyapıtı olarak kabul edilen Katsushika Hokusai'nin *Kanagawa Dalgası* adlı eseri, rüzgarla ilişkili dalga imgesinin görüldüğü en önemli eserlerdendir. *Fuji Dağı'nın Otuz Altı Görünümü* serisinin bir parçası olan bu ağaç baskı, arka planda Fuji Dağı'nın görülebildiği üç küçük balıkçı teknisinin üzerinde yükselen devasa bir dalgayı tasvir etmektedir (Görsel 3). *Kanagawa Dalgası*, Japonya'da Edo döneminde yaratılmıştır ve bahsedildiği gibi dünya ile izolasyonun olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, Tokugawa Şogunluğu'nun yönetimi tarafından belirlenmiş katı bir sosyal hiyerarşi hakimdir ve yabancı etkilere karşı kapalı kapı politikası uygulanmıştır. Edo döneminin güç yapıları genellikle elitleri desteklemiş ve katı bir toplumsal düzeni sürdürmüştür. Böylece halkı doğal ve siyasi güçlerin merhametine bırakmıştır. *Kanagawa Dalgası*'nın bu bağlamda Edo döneminin izolasyonist eğilimlerini yansıttığı iddia edilebilir. Küçük balıkçı teknelerini tehdit eden yüce dalga, Japonya'nın dış dünyadan kendiliğinden izolasyonunun bir sembolü olarak görülebilir. Kompozisyondaki büyük dalganın, açık denizin zorluklarını ve tehlikelerini temsil ederken teknelerin, yabancı etkilere karşı kendisini korumak için katı düzenlemelere dayanan içine kapanık Japon toplumunu sembolize ettiği ileri sürülebilir. Balıkçıların muazzam dalganın karşısındaki tehlikeli durumu, Şogunluk yönetimi altındaki halkın savunmasızlığı için bir metafor olduğu düşüncesini akıllara getirmektedir. Dolayısıyla Hokusai'nin çalışmasının, dönemin siyasi düzenine ince bir eleştiri olarak görülebileceği iddia edilebilir. Eser, kapalı olan coğrafyalarının dışına çıkmak, dalgaları aşma güdüsü ve yeni ufuklar için ilerleme mücadelesi kavramlarını akla getirmektedir.

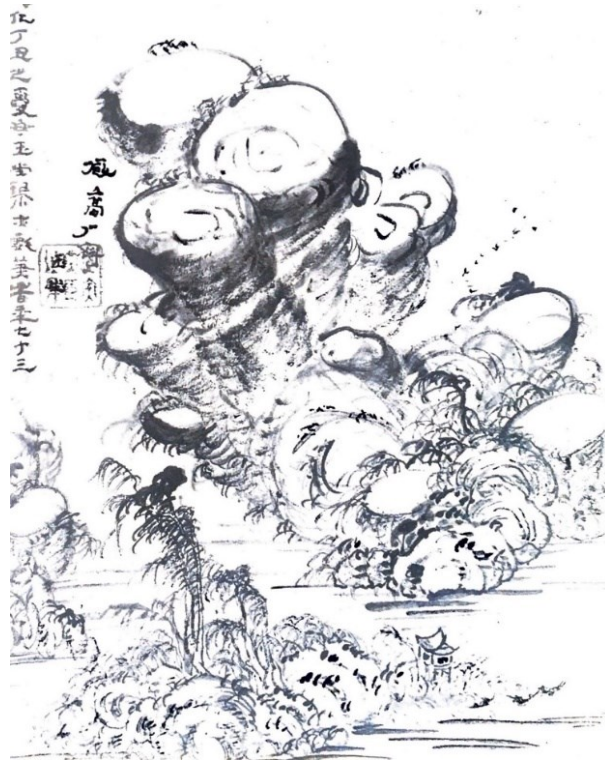
Görsel 3: Katsushika Hokusai, Kanagawa Dalgası, 36 Fuji Dağı Manzarası serisinden, 1832, renkli ağaç baskı , (Erişim tarihi: 5.11.2023) <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/36491>

Hokusai'nin *Ejiri Suruga Kırsalında* adlı diğer bir eserinde, (Görsel 4) ani bir rüzgâr esintisine adeta şahit oluruz. Yine *Fuji Dağı'nın Otuz Altı Görünümü* serisinden olan bu “manzara” resminde, yine arka plandaki Fuji Dağı'nın sakinliği önünde zamansal olarak kısa bir ana tanıklık ederiz. Bu özelliğiyle baskı, daha sonra batı sanatını da etkileyecek bir dinamizm ve zamansallık özelliği taşımaktadır. Sazlık dolu tarlalardan kıvrılan bir yolda birkaç gezgini gösteren kompozisyonda, bir kadının elindeki kağıtları havaya uçuran, kıyafetleri, kumaşları kontrolsüzce savuran rüzgâr başrolde. Soldaki ince ağaçların açısı, Hokusai'nin yakaladığı rüzgâr hareketi ile birlikte eğilmiştir. Tekrarlanan çizgilerin ve renklerin dalgaları halinde katlanan manzara, Fuji Dağı'nın sakin ve ebedi varlığını çağrıştırırken, insanlar taşıdıkları malzemeler gibi uçup gitmekten kendilerini alıkoymaya çalışırlar.

Görsel 4: Katsushika Hokusai, *Ejiri Suruga Kırsalında*, Otuz altı Fuji Dağı Manzarası Serisinden, 1830–32, renkli ağaç baskı, (Erişim tarihi: 5.11.2023) <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/55735>

13. yüzyıla dayanan bir süreç boyunca, Japonya’da üretilen farklı üsluptaki eserlerde, rüzgârın yarattığı formların imgeleştirilmesi üzerine çalışılmıştır. Sudaki dalga, uçuşan yapraklar, yağın ve yağmurun yönü, kumaş üzerindeki hareketler aslında rüzgârı görünür kılan ve onu imgeleştiren durumlardır. Rüzgârın hızını ve şiddetini anlamamızı, hissetmemizi sağlayan imgelerdir. Geleneksel Japon sanatında da yoğun olarak işlenmiş olan bu imgeler, farklı üslupta üretilmiş pek çok eserde, dinamizm unsuru olarak batı sanatını da etkisi altına almıştır. Rüzgâr ile hareket eden hava ve bulutlar, Uragami Gyukudo’nun *High Winds and Banking Gees* adlı eserinde, adeta hareket halindedir (Görsel 5). Stanley-Baker’ın *Japanese Art* adlı kitabında tasvir ettiği üzere; dönen, siklon benzeri fırça darbelerinin “patlayıcı enerjisiyle”, “Çehovvari” düzenlenmiş arkaik Çin yazısı karşıtlık oluşturmaktadır. Tüm hareket daireseldir; dağlar uçan silindirlere ve yuvarlak kayalara dönüştürülür. Baker, resmin konusunu “enerjik, doğrudan, ham ve coşkulu” kelimeleriyle özetlemektedir (2014, s.177).

Görsel 5: Uragami Gyukudo, “High Winds and Banking Gees”, 1817, kağıt üzeri mürekkep, Kaynak: Baker, 2014, s.177

Tawaraya Sötatsu'nun *Rüzgâr ve Yıldırım Tanrıları* (17. yy), Ogata Kōrin'in *Matsushima Dalgaları* (18. yy) yapıtları rüzgâr imgesinin doğrudan ya da dolaylı olarak yer aldığı sayısız eserden yalnızca birkaçıdır. Turani (2019) Ogata Korin için “Bu sanatçı inanılmaz bir süratle en ilginç, en kaçıcı hayvan ve insan hareketlerini yakalamıştır. Fırçası ilerde bütün Avrupa sanatını da etkileyecektir” demiştir (s.314). İlham aldığı ustası Sotatsu gibi Korin de “Rüzgâr ve Yıldırım Tanrıları” ve “Kıyıya Vuran Dalgalar” konu ve kompozisyonlarını kullanmıştır.

Japon sanatçıların yansıttığı söz konusu rüzgâr imgeleri, ülke coğrafyasına etki eden bu doğal fenomenin gerek kültür üretimi gerek de yaşam pratikleri açısından ne denli derin izler yaratmış olduğunu göstermektedirler. Bir bakıma bu türden imgelerin, Japonların çevrelerini deneyimleme ve anlamlandırma biçimlerine yönelik pek çok ayrıntıyı gösterdiği de ileri sürülebilir.

2. Çağdaş Japon Sanatında Rüzgâr İmgesi

Çağdaş Japon sanatı, ülkenin ekolojik sorunları gibi konuları ele alırken doğaya, çevreye ve insanın doğayla olan ilişkisine dair düşünceleri yansıtmaktadır. Sanayileşmenin hızla yükselişi, su ve hava kirliliği gibi çevresel sorunlara yol açmıştır. Özellikle 1960'larda ve 1970'lerde ülkenin büyük şehirlerinde hava ve su kirliliği ciddi boyutlara ulaşmıştır. Japonya'nın nükleer enerji kullanımı, çevresel riskler taşımaktadır. Özellikle 2011'deki Fukushima nükleer faciası, ülkedeki nükleer enerji politikalarının sorgulanmasına yol açmıştır. 20. yüzyılın sonlarından itibaren, Japonya'daki sanatçılar da tüm dünyada olduğu gibi çevresel sorunları eserlerinde işlemeye başlamışlardır. Bu eserler genellikle doğanın tahrip edilmesi, atık sorunları, küresel ısınma gibi konuları ele almakta ve insanın doğayla uyum içinde yaşama gerekliliğini vurgulamaktadır. “Artan çevresel kaygılar ve ortak bilincin ardından,

nükleer silahların yıkıcı etkilerine ilişkin benzersiz, ilk elden deneyime sahip Japonlar, hayatta kalma konusunda keskin bir duyarlılık geliştirdiler” (Stanley-Baker, 2014, s.217).

Japon çağdaş sanatında, “rüzgâr” ya da “fırtına” imgeleri, Japon geleneksel sanatı içinde karşılaştığımız biçim özelliklerini taşımayabilir. Temelde rüzgârın değişkenlik, dinamiklik, devingenlik özelliklerini bu eserlerde farklı bağlamlarda da olsa okumak mümkündür. Geçmişte ağırlıklı olarak Ukiyo-e eserlerinde karşımıza çıkan rüzgâr imgeleri, 20 yüzyılda sanat pratiklerinin de biçimsel değişimiyle farklı materyaller üzerinde varlığını sürdürmektedir. Takip ettiğimiz rüzgarla ilişkili imgeler artık bir fotoğraf kartında, ya da rüzgârın hareket kazandırdığı bir kumaş parçasında gözlemlenebilmektedir. Japon fotoğraf sanatçısı Hamaya Hiroshi'nin 1960 tarihli eseri, çağın sanat pratikleri arasında fotoğrafın da kullanılır olmasıyla bu imgelerin farklı bir yüzeyde de olsa varlığını sürdürmüş olmasına bir örnek olarak gösterilebilir (Görsel 6).

Görsel:6 Hamaya Hiroshi, 1960, Hailstorm Over the Coast of Tojinbo, Fotoğraf
Kaynak: Stanley-Baker, 2014, s.223

60'lı yıllardan itibaren, “sis heykeli” kavramıyla karşımıza çıkan Japon çağdaş sanatının öncülerinden Fujiko Nakaya, sürekli değişen ve gelişen dinamik ortamlar yaratmak için sisi kullanan enstalasyonlarıyla tanınmaktadır. Çalışmaları genellikle insan ve doğa arasındaki ilişkiyi, rüzgâr ve su gibi doğal unsurların çevremizdeki dünya hakkındaki algılarımızı nasıl dönüştürebileceğini araştırmaktadır. Japonya'daki çağdaş sanat sahnesinin öncüsü Fujiko Nakaya, sanat ve teknolojiyi birleştiren ilk deneylerinin yanı sıra video sanatındaki çalışmalarıyla da tanınmaktadır. Kolektif Video Hiroba'yı kurmuş ve Japonya'nın ilk video sanat galerisini açmıştır. Nakaya, Bill Viola, Robert Rauschenberg ve Dumb Type gibi uluslararası sanatçılarla iş birliği yapmıştır. Enstalasyonları, su arıtma tankları, barometreler ve rüzgâr ölçerler tarafından her on dakikada bir güncellenen hava durumu verilerine yanıt veren bir dizi bilgisayar gerektirir (2014, s.217-218). “Dalgalandan rüzgarlarla dans eden bilgisayar programı, belirli aralıklarla buhar salınımını modüle eder” (s.218). Nakaya'nın sıcaklık ve rüzgâr ölçüğünde değişkenlik içinde olan sis heykelleri, heykelin kabul görmüş “sabit” malzemesi ve oluşundan farklı bir formdadır. Bu değişken diyebileceğimiz yapı, sanatçının ekolojik dengesizliğe dikkat çekme çabasıyla eşdeğer anlamda görülebilir. Dilpreet Bhullar, Nakaya'nın *Nebel Leben* adlı

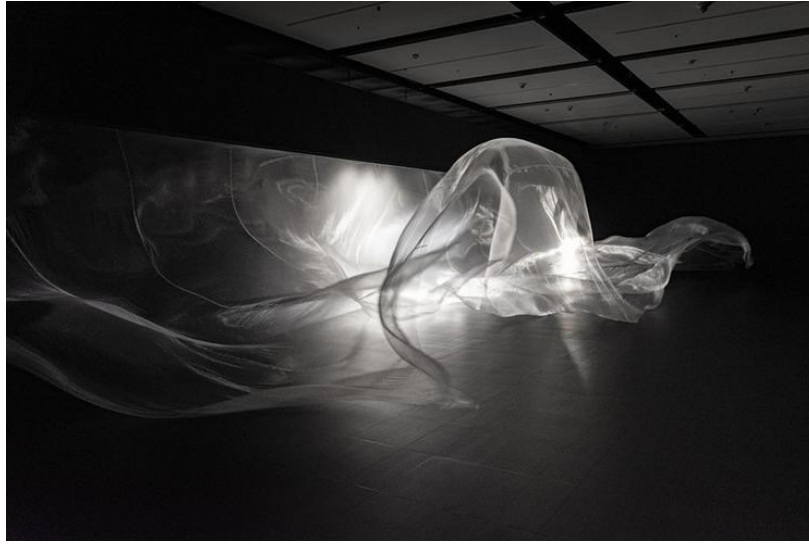
sergisiyle ilgili kaleme aldığı makalesinde sanatçının kendi sözlerini aktarır: "Sis, görünür olan şeyleri görünmez hale getirirken, görünmez olan şeyler- örneğin rüzgar - görünür hale gelir" (Bhullar, 2022) .

Görsel 7: Fujiko Nakaya, Cloud Parking, Sis Enstalasyonu, 2011, Avustralya
Kaynak: Stanley-Baker, 2014, s. 217

Bu dönemde Japon sanatçı Yoko Ono'nun çalışmalarında da sıklıkla rüzgâr kavramına rastlarız. Ono, yüzey üzerine kelimeler ve cümleleri doğrudan yazarak farklı bir imgelem alanı sunmaktadır. *Instraction Paintings*'de, izleyici için "gökyüzünün damladığını hayal edin" veya "rüzgârın birine fıslıtı taşımaya izin verin" gibi basit talimatlar sunmaktadır. Eserler kendileri tarafından belirlenen detaylı talimatlar temelinde oluşturulmuştur. Bu talimatlar, izleyiciyi çevreleriyle etkileşime girmeye ve kendi hayal gücüne dokunmaya teşvik ederek, rüzgâr kavramının kişisel yansıma ve ifade aracı haline gelmesine izin vermektedir (Butler, s.341).

Günümüz Japon sanatında öne çıkan bir diğer sanatçı Shinji Ohmaki ise hava ile yarattığı dinamik enstalasyonları ile tanınmaktadır. *Liminal Air Space-Time* adlı ünlü enstalasyon serisinde Ohmaki, zaman ve mekânın alanlarına ve sınırlarına dikkat çekmektedir. Enstalasyonda hafif bir kumaş vantilatör aracılığıyla hareket ettirilir. Kumaşın aşağı ve yukarı yöndeki bu hareketi çeşitli bölgeleri ayıran sınırların dalgalanmasına ve bir tür göreliliğin oluşmasına neden olur. Sonuç olarak izleyicilerden bazıları zamanın hızlı, bazıları yavaş aktığını hissedebilmektedir. Eser, algıları sarsarak günlük yaşamdan farklı bir zaman ve mekân boyutu yaratmaktadır. "Bu çalışma, mevcut değerlerin yıkılmasını ve yeniden yaratılmasını ifade etmektedir" (<http://www.shinjiohmaki.net>).

Görsel 8: Shinji Ohmaki, “Rustle of Existence”, 2020, kumaş, led, fan, Kuandu Museum of Fine Arts (erişim tarihi: 13.2.2024) http://www.shinjiohmaki.net/portfolio/liminal-air/liminal_air_space-time_8_en.html

Sonuç

Tayfunlar, fırtınalar, muson rüzgarları yeryüzünü şekillendirdiği gibi, Japon halkının yaşamını da şekillendirmiştir. Tarihsel süreçte öncelikle bu doğa olayının ülke halkının inanç sisteminde yer aldığı anlaşılmaktadır. Mitolojik hikayelerinde de sıkça rastlanan “rüzgâr tanrıları” ve rüzgarla ilgili çeşitli imgeler; heykel, ağaç baskı ve resimleme yöntemleri ile tasvir edilmiştir. Japonlar için rüzgâr gündelik hayatın, edebiyatın, görsel sanatların içinde yaşayan dinamik bir unsur olarak görülmüştür. Bu dinamizmin kimi zaman yaşanan çağdaki değişimi imgeleştirdiği, durağanlığın karşısında yenilik habercisi bir hareket sembolü olduğu kimi zaman da ülkenin karşı karşıya olduğu yabancı bir güçle mücadelesini simgelediği dikkat çekmektedir.

Japonya'nın coğrafi konumunun etkisiyle gelişen insani değerlerinin ve halkının doğa ile ilişkisi bağlamında kazandığı özelliklerin günümüz Japon sanatında da bu kültüre ait ipuçlarını halen vermekte olduğu gözlemlenmiştir. Rüzgârın yarattığı hareketli imgelerin, geçmişten gelen bir algıyla birleşerek varlık ve zaman, insan ve doğa ilişkisi, değişim ve dönüşüm gibi kavramları somutlayan bir yapıda, çağdaş sanat pratikleri içinde kullanıldığı görülmüştür.

Kaynakça

- Bhullar, D. (2022). “Nebel Leben by Fujiko Nakayama Removes Foggy Thought on Ecological Concerns”. (Erişim tarihi): 1.3.2024 <https://www.stirworld.com/see-features-nebel-leben-by-fujiko-nakaya-removes-foggy-thoughts-on-ecological-concerns>
- Bhullar, D. (2022). “Dynamic installations by Shinji Ohmaki invite human sensorial experience”. (Erişim tarihi): 8.10. 2023 <https://www.stirworld.com/see-features-dynamic-installations-by-shinji-ohmaki-invite-human-sensorial-experience>
- Butler, C., Schwartz, A. (2010). *Modern Women: Women Artists at the Museum of Modern Art*, NewYork: The Museum of Modern Art.
- Goncourt, E. (1988). *Hokusai*, New York: Rizzoli International Publications.
- Guth, C. M. E. (2011). “Hokusai's Great Waves in Nineteenth-Century Japanese Visual Culture”, *The Art Bulletin*. 93 (4):468-485. <https://www.jstor.org/stable/23208270>

- Holtom, D.C. (1956) The Storm God Theme in Japanese Mythology, *Sociologus*, 6 (1): 44-56.
<https://www.jstor.org/stable/43643852>
- James P. D. (2003). "Relics of the Kamikaze", *Archaeology*, 56 (11): 36-41.
<https://www.jstor.org/stable/41779114>
- Jarves, James Jackson. (2022). *Japon Sanatı: Tarihsel, Kültürel ve Mitolojik Kökleri*. (Çev. Tarımcıoğlu, C.C.). İstanbul: Maya Kitap.
- Kato, S. (2012). *Japon Edebiyatı Tarihi*. (Çev. Baykara; O.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kıran, H. (2008) "Tarihsel Süreç İçerisinde Japon Baskı Sanatına Bir Bakış", *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1 (2): 147-158
- Mason P (2004) *History of Japanese Art*, Pearson College Div
- Mackenzie, D. A. (1996). *Çin ve Japon Mitolojisi*. (Çev. K, Akten). Ankara: İmge Kitabevi
- Metevelis, P. (2002). "The Deity and Wind of Ise", *Asian Folklore Studies*, 61 (1): 1-34.
<https://www.jstor.org/stable/1178676>
- Smith, L. (1988). *Ukiyoe: Images of Unknown Japan*. Londra: British Museum Publications.
- Stanley-Baker, J. (2014). *Japanese Art*. Londra: Thames&HudsonWord Of Art.
- Turani, A. (2019) *Dünya Sanat Tarihi*. İstanbul : Remzi Kitabevi.
http://www.shinjiohmaki.net/portfolio/liminal-air/liminal_air_space-time_en.html(erişim tarihi: 9. 9.2023)